

Gelir Dağılımı Kavramı ve Gelir Dağılımına İlişkin Literatür Üzerine Bir İnceleme

Bengü Kayapalı Aslan¹

Özet

Gelir, bir ekonomide bir dönem içerisinde biriken para, mal veya hizmetlerin bütünüdür. Hızla gelişen ülke ekonomileri göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan bu bütünün nasıl bölüşüleceği önemli bir sorundur. Bu noktada ortaya çıkan gelir dağılımı kavramı çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Çünkü gelir dağılımı öncelikle ülkelerin ekonomik büyümeleri sürecinde elde ettikleri varlıklarını dengeli biçimde dağıtmaları konusunda önemli rol üstlenmektedir. Bu noktada adaletin sağlanması ülkenin gelişmiş düzeyinin belirlenmesinde etkilidir.

Gelir dağılımına ilişkin göstergelerin, belirleyicilerin, türlerin ve iktisadi ekollerin yaklaşımlarının incelendiği bu çalışmada öncelikli olarak gelir dağılımı kavramı açıklanmaktadır. Daha sonra gelir dağılımına ilişkin oluşan literatür incelenerek, gelir dağılımı konusunda yeterli düzeyde çalışmalar yapıp yapılmadığı noktasında tespitite bulunulacaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise gelir dağılımı konusunu inceleyen çalışmalara derinlik kazandırmak ve ülkelerdeki gelir dağılımı eşitsizliği sorununun çözümüne ilişkin politika öneri sunulacaktır.

Giriş

Gelirin belirli kişi ve grupların elinde toplanması, toplum içerisindeki adalet duygusunu zedelemektedir. Toplu yaşam içerisinde insanların günlük ihtiyaçlarını karşılamalarındaki yegâne kaynak olan gelirin dağılımı, birçok disiplinin araştırma konusu olmuştur. Para, mal veya hizmet akışı üzerinden tanımlanan gelir, belirli bir dönemde bir ekonomi içerisindeki bir kişi, grup veya şirket tarafından üretilmektedir. Bir ekonomi içerisinde belli bir dönemde elde edilen gelirin, geliri elde edenler arasında nasıl bölüşüleceği

1 Arş. Gör. Bengü KAYAPALI ASLAN, Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, bkayapali@gantep.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9398-8921

ise gelir dağılımı kavramının kapsamı içerisinde. Bir ülkedeki gelirin çeşitli gruplar arasındaki bölüşümü olarak tanımlanan gelir dağılımı, belirli faktörlerce etkilenmektedir. Gelir dağılımına ilişkin çalışmalarda her ne kadar demokratikleşme ve küreselleşme olguları öne çıksa da gelirin dağılımını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; ekonomik büyüme, küreselleşme, teknoloji, üretim faktörlerinin dağılımı vb. olarak sıralanmaktadır.

Gelir dağılımını etkileyen faktörler aynı zamanda gelir dağılımı türlerinin oluşmasında da pay sahibidir. Kişisel gelir dağılımı, fonksiyonel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı vb. türleri olan gelir dağılımının belirli ölçüm yöntemleri bulunmaktadır. Gelir dağılımında öne çıkan bir kriter olarak bilinen Gini Katsayısının yanında, Pareto Katsayısı, Atkinson Eşitsizlik Ölçütü ve Theil Endeksi gibi birçok ölçüt gelir eşitsizliğinin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Gelir dağılımı iktisat bilimi içerisinde yer alan ekollerce de farklı perspektiflerde ele alınmıştır. Bu noktada; Merkantalistlerin ve Fizyokratların Gelir Dağılımı Yaklaşımı, Klasik İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımı, Neo-Klasik İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımı, Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımı, Marksist İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımı birbirlerinden farklılıklar içerdiği için hepsinin ayrı ayrı irdelenmesi gerekmektedir.

Gelir dağılımına ilişkin makale, tez, rapor, ihtisas komisyonu çalışmaları, uluslararası örgütlerin deklare ettikleri raporlar ve araştırma bulguları başta olmak üzere birçok akademik ve kurumsal çalışma yer almaktadır. Bu da gelir dağılımına ilişkin zengin bir literatürün olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, öncelikle gelir dağılımı kavramını açıklamaktır. Bu açıklama gelir dağılımı türleri, gelir dağılımını etkileyen faktörler, gelir dağılımı eşitsizliği ölçüm yöntemleri ve iktisadi ekollerin gelir dağılımına yaklaşımları başlıklarıyla yapılmaktadır. Çalışmada daha sonra gelir dağılımına ilişkin literatür incelenerek (makale, tez, vb.), gelir dağılımı konusunun yeterli düzeyde incelenip incelenmediği sorgulanacaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise öncelikle gelir dağılımı kavramı konu alan çalışmalarına derinlik kazandırılması amacıyla birtakım öneriler sunulacaktır. Bunun yanında ülkelerin gelir dağılımı adaletsizliğine yönelik politika geliştirmeleri noktasında çözüm önerileri sunulacaktır.

Gelir ve Gelir Dağılımı Kavramı

Gelir dağılımı kavramının daha iyi anlaşılması için öncelikle gelir kavramının açıklanması gerekmektedir. Gelir, üretim ve hizmet süreçleri sonucunda gerçek veya tüzel kişilerin elde ettikleri kazanım olarak ifade edilmektedir (Kubar, 2011: 228). Bu kazanım, daha çok parasal bir kazanım

ile ilişkilendirilse de gelirin nakdi olmayan formu da mevcuttur. Buna genel çerçevede gayri nakdi gelir denilmektedir. Bu gelir türü, “aynı gelir”, “emsal gelir”, “yan fayda” ve “öz tüketim” gibi aralarında küçük de olsa farklılıklar olan kavramlarla ifade açıklanabilmektedir (Rakıcı ve Aktuğ, 2020: 881). Mevzuatın gelir kavramına bakışı, “Gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği, tasarruf ve harcamasına kaynak teşkil eden her türlü kazanç ve iratların safi tutarıdır”² şeklindedir. Bir başka perspektifte gelir, Fischer tarafından belirli bir zaman dilimi boyunca hizmetlerin akışı olarak tanımlanmaktadır (Hewett,1925: 239). Gelire yakın bir kavram olarak kazanç, gelirden farklı bir kavramı ifade etmektedir. Kazanç, istihdamdan kazanılan parayı ifade ederken, gelir, kazancın ötesindeki kazançları, sosyal yardımları ve emekli maaşları vb. dahil olmak üzere elde edilen toplam parayı ifade etmektedir (Healey, 2019).

Gelirin belirli kişi veya gruplarca paylaşımını konu alan gelir dağılımı, gelir ve dağılım/paylaşım kavramlarından meydana gelmektedir. Bu kavramların doğru anlaşılması, gelir dağılımı kavramının doğru anlaşılmasını sağlayacaktır. Gelirin tanımı ve içeriği yukarıda anlatılmıştır. Gelirin dağılımı veya gelirin bölüşümü ise öncelikle bir ekonomide elde edilen gelirin, bu geliri elde edenler arasındaki bölüşümünü ifade etmektedir (Akın, 2015: 10). Gelir dağılımı aynı zamanda bir ülkedeki ekonominin yapısını, ekonomik büyüme hızı ve istihdam dağılımını üzerinden etkilemektedir (Karataş, 2019: 55). Buna yönelik olarak hükümetlerin gelir dağılımı politikaları, geliri fazla olandan az olana doğru geliri yeniden nasıl dağıtması gerektiği üzerinedir (Levy,t.y.). Bir ekonomide elde edilen gelirin, o ekonomideki kişiler arasında nasıl bölüşüldüğünü, bunun yanında ücret, faiz, rant, kâr gibi üretim faktörlerinin milli gelir içerisindeki payının ölçülmesi gelir dağılımının odağında yer almaktadır (Eğilmez, 2019).

Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımı; fonksiyonel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı ve kişisel gelir dağılımı başta olmak üzere çeşitli başlıklarda incelenmektedir (Uysal, 2007: 250-253). Buna genel itibariyle gelir dağılımı türleri denilmektedir.

Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı temelde bir ekonomide elde edilen gelirin yine o ekonomideki kişiler arasında ne şekilde dağıldığını konu almaktadır

2 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda Madde 1'de yer alan gelir kavramına ilişkin tanımdır.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4>

(Eğilmez, 2019). Bir başka perspektifte kişisel gelir dağılımı, kaynak türlerine bakılmaksızın hanelerin veya bireylerin gelirlerinin sıklığı veya büyüklüğünün dağılımı olarak da ifade edilebilir (Kurt, 2018: 1). Fonksiyonel bağlamda kişisel gelir dağılımı ise toplumdaki en yüksek ve en düşük gelir düzeyine sahip grupların toplam gelirden aldıkları payların belirlenmesinde önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Destek, 2018: 6). Dolayısıyla kişisel gelir dağılımında, en yüksek ve en düşük gelire sahip gruplar arasındaki farklar ve buna yol açan dinamikler irdelenmektedir.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı, gayrisafi yurtiçi hasıladaki içerisindeki emek geliri olan maaş/ücret ve emek dışı gelirler olan kar, faiz, kira vb. üretim faktörlerinin bölüşümünü içermektedir. Bu sebeple fonksiyonel gelir dağılımı temelde gelir ile üretim faktörleri arasındaki ilişkiyi inceler (Boratav, 1991: 26). Diğer bir ifadeyle üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payları inceleyen fonksiyonel gelir dağılımı, gelirin emek gelirleri ile emek dışı gelirler arasındaki bölüşümü olarak da ifade edilmektedir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2001: 4).

Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, öncelikle gayri safi yurtiçi hasılayı tarım, sanayi, ticaret, hizmet vb. ekonomideki üretim sektörlerine göre ayırmaktadır. Yıllara ayrılarak incelenebilen bu dağılım türü aynı zamanda ülkenin gelişmişlik düzeyi açısından bir gösterge olarak da kabul edilmektedir (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 147). Çünkü ülkedeki sanayileşme sürecinde ülkenin mevcut konumu, üretim yapılan sektörler, sektörel gelişim planları ve sanayileşme politikalarında izlenmesi gereken strateji gibi birçok noktada önemli bir veriyi oluşturmaktadır.

Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı, bir ülkede farklı bölgelerdeki bireylerin milli gelirden ne ölçüde pay aldıklarını araştırmaktadır. Bir başka ifadeyle ülkedeki toplam gelirin bölgeler arasında bölüşümü ve bölgelerin milli gelirden ne ölçüde yararlanabildiğini konu edinir. Bu noktada ortaya çıkan farklılıklar bölgesel eşitsizliklerin de temelini oluşturur. Bölgeler arasında gelir dağılımında ortaya çıkan eşitsizlikler eğitimden sağlığa, sanayiden tarıma sosyoekonomik farkların oluşmasına neden olmaktadır (Aktan, 2002: 1). Dolayısıyla bu farklılıklar, bölgeler arasında gelir dağılımı eşitsizliğinin hem nedenini hem de sonucunu oluşturmaktadır.

Diğer Gelir Dağılımı Türleri

Bir ekonomide milli gelirin üretim faktörlerince bölüşümünü irdeleyen bir kavram olarak gelir dağılımının bireysel, fonksiyonel, sektörel ve bölgesel gelir dağılımı haricinde başka türleri de vardır. Ancak literatürde yer alan çalışmalarda gelir dağılımının türü olarak bu dört başlığı kullanmakta olduğu görülmüştür.

Gelir Dağılımını Etkileyen Başlıca Faktörler

Gelirin büyüklüğü veya kaynağı yerine gelirin bölüşümünün önem taşıdığı perspektifte, David Ricardo da Malthus'a gönderdiği mektupta politik iktisadın öncelikli amacının refah artışı değil, bu refahın bölüşüm sorunu olduğunu belirtmiştir (Keynes, 1936: 15). David Ricardo'nun 200 yılı aşkın süre öncesinde değindiği gelirin dağılımını; üretim faktörlerinin dağılımı, gelirin yeniden dağıtımını üzerine geliştirilen politikalar, küreselleşme, kamu gelirleri, işsizlik, teknoloji ve eğitim gibi faktörler başlıca etkilemektedir (Güder, 2019: 199).

Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ölçüm Yöntemleri

Lorenz Eğrisi

Gelir dağılımı ölçüm yöntemlerinden birisi olarak Lorenz eğrisi, gayri safi yurtiçi hasılanın ülkedeki nüfus içindeki dağılımını gösteren bir ölçüm aracıdır. Bu ölçüm aracıyla incelenen bir ülkede bu ölçüm aracı mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaştıkça gelir dağılımında eşitsizliğin arttığı anlaşılmaktadır. Lorenz eğrisinin yatay ve dikey ekseninde oluşu ise tam eşitsizlik durumudur. Bu durumun tam aksine Millî gelirin bireyler arasında tamamıyla eşit dağılması durumunda Lorenz eğrisi, kare içindeki köşegenle temsil edilen mutlak eşitlik doğrusu ile çakışır (Bellù, 2005: 3). İstenilen ancak gerçekleşmeyen bu durum, gelir dağılımında eşitsizliğin olmadığı durumu ifade etmektedir.

Gini Katsayısı

Gini katsayısı, gelir eşitsizliğinin ölçümünde en yaygın şekilde kullanılan ölçüm yöntemlerinden birisidir. İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından geliştirilmiştir. Gini katsayısı temelde toplam gelirler ile nüfustaki ortalama gelir arasındaki beklenen mutlak farkı ifade etmektedir (Hasell, 2023). Gelir dağılımındaki eşitsizlik derecesini ölçen "gini" katsayısı, 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Gelirin tamamı bir kişiye ait olduğu durumda gini katsayısı 1 değerini alırken, gelir bireyler arasında eşit bölüşüldüğünde ise sıfır değerini almaktadır. Buna mutlak eşitlik durumu da denilmektedir. Dolayısıyla gini

katsayısının değeri sıfıra yaklaştıkça eşitlik artarken değeri 1'e yaklaştıkça gelir dağılımı eşitsizliği artmaktadır (Akın, 2015: 11)

Pareto Katsayısı

Gelir eşitsizliği konusunda görece karamsar bir tablo çizen Pareto, gelir eşitsizliğinin bu durumu ortaya çıkaran güçlü ülkeler kadar değiştirilemeyecek, sürekli ve olağan bir tablo olarak görmektedir. Pareto'ya göre gelirin/kaynakların bölüşümünde bir kişinin refahını yükseltmek için diğer bir kişinin refahını düşürmek gerekiyorsa toplumun maksimum refah durumunda olduğu kabul edilmektedir (Akın, 2015: 14). Bir gelişmiş eşitsizliği ölçümü olarak geliştirdiği yöntemde ise Pareto, gelirin bölüşümünde genel denge üzerine vurgu yapmaktadır (Pen, 1971: 235). Bu yaklaşımdan hareketle bu değer bir optimum olarak da kabul görmektedir.

Atkinson Eşitsizlik Ölçütü

Gelir dağılımına ilişkin hesaplamaların yapıldığı ölçüm yöntemlerinde odak, gelirin bölüşümü üzerinedir. Bunlardan farklı olarak Atkinson, sosyal refahın da üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğunu ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle Atkinson, gelir dağılımı yaklaşımında sosyal refahı ve refah kaybına odaklanmaktadır (Bosmans ve Schokkaert, 2004: 100). Bu ölçümde diğer ölçümlerden farklı olarak hesaplama yapılırken, dağılımın üst veya alt kısmındaki gelir seviyelerine ağırlık verecek şekilde ağırlıklandırma değişkeni eklenmektedir (Akdağ, 2020: 34).

Theil Endeksi

Theil indeksi, gelir eşitsizliğini gruplar arası ve grup içi eşitsizlik olarak ayırtmaya imkan sağladığı için tercih edilen bir yöntemdir. Toplam eşitsizliği gruplara ayırabilmesi yönüyle ampirik araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır (Akın ve Aytun, 2017: 56). Theil indeksi, bir ülkenin veya bölgenin gelir dağılımlarını karşılaştırılırken kullanılır daha çok kullanılmaktadır. Bu endekste zengin bireyden yoksul bireye doğru gelir aktarımı olduğunda eşitsizlik azalır ve endeks küçülür. Endeksin sıfıra eşit olduğu durum ise tam adil dağılım durumudur (Özdemir, 2017: 95). Gini katsayısı gelir eşitsizliği ölçümlerinde sıklıkla tercih edilen bir yöntem olmasına rağmen gelir dağılımının gelir dağılımının her iki ucuna duyarlı olan Theil indeksi de literatürde sıkça kullanılan bir yöntemdir.

Diğer Yöntemler

Yukarıda ifade edilen ölçüm yöntemleri, gelir dağılımı eşitsizliğinin belirlenmesinde kullanılan yöntemlerden birkaçıdır. Bunların haricinde;

Değişim Aralığı Yöntemi, Değişim Katsayısı, Görelî Ortalama Mutlak Sapma, Pearson Çarpıklık Katsayısı, Görelî Varyans, Logaritmik Standart Sapma, Kuznets Katsayısı, Elteto-Frigyes Eşitsizlik Ölçütü, Dalton Eşitsizlik Ölçütü, Sıklık Fonksiyonu ve Hareketlilik Matrisi gelir dağılımı eşitsizliğinin ölçümünde kullanılan yöntemleri ifade etmektedir.

İktisadi Ekollerin Gelir Dağılımı Yaklaşımları

Gelir dağılımı, iktisadi ekollerce farklı perspektiflerde incelenmiştir. İktisadi ekollerin gelir dağılımına yaklaşımı, sahip oldukları iktisat teorisi çerçevesinde şekillenmiştir. Bunun sonucunda iktisat okulları kendilerine ait perspektifte gelir dağılımına ilişkin modeller geliştirerek konuyu ele almışlardır (Çiftçi, 2018: 22).

Merkantalistlerin ve Fizyokratların Gelir Dağılımı Yaklaşımı

18. yüzyılın ikinci yarısında Fransa’da gelişen Fizyokrasi sonucunda ortaya çıkmıştır. Quesnay Kuramı olarak da bilinmektedir. Fizyokratların iktisadi düşünce okulu, liberal iktisat düşüncesinin temelini oluşturmuştur (Bocutoğlu, 2012: 35). Fizyokratların yaklaşımında bölüşümün/paylaşımın temelinde tarım yer almaktadır. Çünkü tarım, fizyokrat düşüncede üretken olan yegâne sektör olarak kabul edilmektedir. Buna göre tarımda üretici konumdakiler, yani verimli sınıf, toprakta emek ve sermayeyi kullanarak üretim yapmaktadır. Ekonomik faaliyetler sürekli bir döngü halindedir ve bu döngü sonucunda elde edilen ürünler toplumdaki sınıflar arasında paylaşılmaktadır (Milanoviç, 2015: 18-22).

Klasik İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Klasik ekolün oluşmasında liberal felsefenin bir ürünü olarak anılan Adam Smith’in “Ulusların Zenginliği” isimli eseri yer almaktadır. Bunun yanında David Ricardo, Robert Malthus, Frédéric Bastiat ve J.B. Say klasik okulun oluşmasına önemli katkılar sağlamıştır. Bu ekolün gelir dağılımına yaklaşımının temellerinde D.Ricardo’nun çalışmaları yer almaktadır. Bu sebeple klasik okulun gelir dağılımı yaklaşımı Ricardo’nun azalan getiri teorisi üzerinedir. Ricardo’nun gelir dağılımı teorisinde ekonomi tarım ve sanayi olmak üzere iki kesime indirgenerek incelenir. Bunun yanında tarımın görece üstünlüğü olsa da ekonominin gelişimi konusunda üç ana varsayım sunmuştur. Bunlar; tarım sektörünün azalan getiriye sahip olduğu, ücret limitinin belirlenmesinde nüfusun belirleyiciliği ve son olarak da sermaye birikiminin iktisadi gelişmedeki belirleyiciliği üzerinedir (Ricardo,1997: 39-40).

Neo-Klasik İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Emek maliyeti yerine fayda değerinin alınması başta olmak üzere Marksist iktisatın savunularıyla tezatlıklar barındıran neo-klasik iktisat, klasik iktisat okulunun kabullerinin aksine gelir dağılımının ekonomide yer alan bir sorun olmadığını öne sürmüştür. Bunun temelinde herkesin üretim sürecinde yer aldığı ölçüde gelir ettiği yer almaktadır. Dolayısıyla hiçbir kimsenin elinde bir fazla olmayacağı için gelir adil şekilde dağılmış olacaktır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 94-95). Bu çıkarım hem klasik hem de neo-klasik iktisatın temel savunularından olan ekonomiye devlet müdahalesinin olmaması gerekliliği ile örtüşmektedir. Devlet müdahalesinin olmadığı ve piyasada kaynakların yatırımların sektörlere ve mal üretimine dağılımı konusunda geçerli rekabet şartları, uzun dönemde normal üstü karları, normal karlara dönüştüreceği için gelir dağılımında düzenlenmeyi sağlamış olacaktır (Birok ve Gencer, 2014: 262-266).

Keynesyen Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Gelir dağılımı, Keynes tarafından kapitalist bir ekonominin iki önemli sorunundan birisi olarak ifade edilmektedir (Keynes, 1935: 185). Keynes'in gelir dağılımı eşitsizliğine yaklaşımı iki varsayıma dayanmaktadır. Bunlar;

- Ücretlerin parasal olarak belirlenmesi
- Yatırımların, tasarruflardan bağımsız olarak belirlenmesidir.

Çünkü Keynesyen yaklaşımda geliri oluşturan ve tasarrufun yapılmasını sağlayan temel faktör, yatırımlardır. Dolayısıyla Keynesyen gelir dağılımı yaklaşımında gelir dağılımının adil şekilde sağlanması tasarruf-yatırım eşitliğine bağlıdır (Destek, 2018: 12-13). Bunun yanında Keynesyen okulun gelir dağılımı yaklaşımında eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına veya azaltılmasına dair politikalar doğrudan yer almamaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği toplumda kabul gören bir sorun olmakla birlikte Keynesyen yaklaşım, devlet müdahalesine karşı çıkmamakla liberal yaklaşımdan ayrılmaktadır. Bunun yanında devletin uygulayacağı iktisat politikalarının gelir dağılımı eşitsizliği sorununu çözebileceğine ve gelirin daha adil dağılacakını öngörmektedir.

Marksist İktisadın Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Marksist iktisadın gelir dağılımı yaklaşımının temelinde emek-değer ve artık-değer ilkeleri yer almaktadır. Marks'a göre artık değer kaynağı emektir. Bu sebeple David Ricardo'nun artık-değer ilkesinden bu noktada ayrılmaktadır. Bunun yanında Marksist yaklaşımda yine Ricardo'nun aksine

azalan verim prensibi kabul edilmemektedir. Ayrıca rant ile kâr arasında da ayrımın olmadığı savunulmaktadır (Akalin, 1986: 305-306). Kapitalist ekonomilerde sanayileşme ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkacak işgücü fazlası emek arzında fazlalık oluşturacağı için asgari geçim düzeyinin düşmesine neden olacaktır. Marks, bu durumu işçi sınıfının sefaleti olarak tanımlamaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere Marksist teorinin gelir dağılımı noktasındaki yaklaşımı; gelirin bölüşümü-emek-sermaye çatışması üzerine kurulmuştur (Kazgan, 2006: 311-313).

Diğer Yaklaşımlar

Gelir dağılımındaki eşitsizliklerinin olası nedenleri, gelir dağılımı adaletinin sağlanmasına yönelik politikalar ve temel iktisadi görüşlerin gelirin paylaşımındaki yaklaşımları gelir dağılımına ilişkin yaklaşımlar olarak nitelendirilmiştir. Yukarıda sıklıkla başvuru yapılan gelir dağılımı yaklaşımlara yer verilmiştir. Bu yaklaşımların yanında;

- Neo-Keynesyen İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı,
- Post Keynesyen Teoride Gelir Dağılımı yaklaşımı,
- Arz Yanlı İktisadın Gelir Dağılımına Bakışı,
- Monetarist Okulun Gelir Dağılımına Bakışı,
- Rasyonel Beklentiler Teorisinde Gelir Dağılımı

gelir dağılımı konusundaki iktisadi yaklaşımlardan birkaçını ifade etmektedir.

Gelir Dağılımına İlişkin Literatürün İncelenmesi

İktisat Bilimi hakkında en bilinen tanımlar arasında yer alan gelir dağılımı³, önemli bir çalışma konusunu ifade etmektedir. Bu noktada gelir dağılımına ilişkin yapılan çalışmalar irdelendiğinde;

3 İktisat bilimi, David Ricardo tarafından “hasılayı üreten sınıflar arasında, gelir dağılımının yasalarının incelenmesi” olarak tanımlanmıştır. (bkz. Güneri Akalin: Kamu Ekonomisi, Sf.299)

Tablo 1. Gelir Dağılımının Temel Dinamiklerine Yönelik Literatür Özeti

Yazar(lar)	Periyot	Ülke(ler)	Metodoloji	Sonuç
Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği				
Rudra (2004)	1972-1996	36 Ülke	Panel TSLS	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Beckfield (2006)	1973-1997	12 AB Ülkesi	Panel GLS	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Dreher ve Gaston (2008)	1970-2000	156 Ülke	Panel GMM	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Jaumotte vd. (2008)	1981-2003	51 Ülke	Panel Regresyon	Ticari serbestleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Bergh ve Nilsson (2010)	1970-2005	79 Ülke	Panel GMM	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Cassette vd. (2012)	1980-2005	10 Gelişmiş Ülke	Panel DOLS Tahmincisi	Ticari serbestleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Faustino ve Vali (2013)	1995-2007	24 OECD Ülkesi	Panel GMM	Ticari serbestleşme, eşitsizliği azaltmakta; doğrudan yatırımlar, eşitsizliği arttırmaktadır.
Asteriou vd. (2014)	1995-2009	27 AB Ülkesi	Panel GMM	Ticari serbestleşme, eşitsizliği azaltmakta; doğrudan yatırımlar, eşitsizliği arttırmaktadır.
Gozgor ve Ranjan (2015)	1970-2012	140 Ülke	Panel Regresyon	Küreselleşme, eşitsizliği arttırmaktadır.
Baek ve Shi (2016)	1990-2010	26 Gelişmiş ve 52 Gelişmekte Olan Ülke	Panel Regresyon	Ticari serbestleşme, eşitsizliği gelişmiş ülkelerde arttırmakta; gelişmekte olan ülkelerde azaltmaktadır.
Bukhari ve Munir (2016)	1980-2014	11 Asya Ülkesi	Panel Regresyon	Küreselleşme, eşitsizliği azaltmaktadır.
Beşeri Sermaye ve Gelir Eşitsizliği				
Lee (2005)	1970-1994	64 Ülke	Panel GLS	Eğitim düzeyi artışı, eşitsizliği azaltmaktadır.
Bergh ve Nilsson (2010)	1970-2005	79 Ülke	Panel GMM	Beşeri sermaye artışı, eşitsizliği arttırmaktadır.
Apergis vd. (2013)	1981-2004	ABD Eyaletleri	Panel VECM	Eğitim düzeyi artışı, eşitsizliği azaltmaktadır.
Mahmood ve Noor (2014)	1970-2010	55 Ülke	Panel GMM	Beşeri sermaye artışı, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Anyanwu vd. (2016)	1970-2011	17 Batı Afrika Ülkesi	Panel GMM	Beşeri sermaye artışı, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Kamu Politikaları ve Gelir Eşitsizliği				
Lee (2005)	1970-1994	64 Ülke	Panel GLS	Kamu sektör büyüklüğü, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Doerrenberg ve Peichl (2014)	1981-2005	OECD Ülkeleri	Panel Regresyon	Kamu harcamaları, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Roine vd. (2009)	Dengesiz Panel	16 Ülke	Panel GLS	Kamu sektör büyüklüğü, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Niehues (2010)	Dengesiz Panel	24 Avrupa Ülkesi	Panel GMM	Kamu harcamaları, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Kaynak : (Destek, 2018: 31).

Sonuç ve Öneriler

Dünya’da küresel iklim değişikliği, azalan doğal kaynaklar, pandemi düzeyinde salgınlar ve teknolojik gelişmelerin yanında diğer önemli bir konu gelir dağılımındaki adalet sorunudur. Etkisinin her geçen gün daha da fazla hissedilen bu kavram, derinlemesine incelenmesi gereken sosyoekonomik bir gerçektir. Yoksulluğun ve gelirin bölüşümündeki eşitsizliğe bağlı olarak artan sorunlar, gelir dağılımı konusunun önemine vurgu yapmaktadır. Yoksulluğun azaltılarak insan yaşamının standartlarının iyileştirilmesi ve bunlara yönelik politikaların oluşturulması hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ülkelerin öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından deklare edilen “sürdürülebilir kalkınma amaçları” arasında da birçok hedef, alt başlık ve done ile ilişkilendirilebilecek gelir dağılımı kavramı, üzerine farklı bilim dalları ve disiplinlerce çalışmalar yapılan sürdürülebilir bir konuyu içermektedir. Bu noktada çalışmanın amacı öncelikli olarak gelir dağılımı kavramının tüm boyutlarıyla ele alınarak geniş bir perspektifte incelenmesidir. Çalışmada gelir dağılımı kavramı; gelir dağılımı türleri, kendisini etkileyen faktörler, gelir dağılımı ölçüm yöntemleri ve iktisadi ekollerin gelir dağılımına yaklaşımları başlıklarıyla detaylı şekilde incelenmiştir. Gelir dağılımına ilişkin halihazırda yapılan çalışmalara yer verilen literatürde özet nitelikte bir tablodan yararlanılmıştır. Tüm bunlardan hareketle çalışmada elde edilen öncelikli sonuç, artan gelir adaletsizliği tablosunda devletlerin gelir eşitsizliğini azaltıcı politikalar geliştirmesidir.

Gelir dağılımı eşitsizliğine yönelik politikalar oluşturulurken yararlanılması gereken dayanak çalışmada da incelenen gelir dağılımının belirleyicileri üzerinedir. Buradan hareketle sunulacak öncelikli öneriler;

- Gelir dağılımını inceleyen çalışmaların yeni endeks ve göstergelerle birlikte konuyu incelemeleri,
- Devlet tarafından uygulanacak ekonomik ve sosyal politikaların gelir dağılımına etkilerinin doğru şekilde belirlenmesi,
- Teknolojik gelişmelerden ve teşvik içerikli programlardan görece az gelişmiş bölgelerin daha fazla yararlanmasını sağlamak,
- Beslenme, barınma, sağlık, eğitim, çevre ve kültür seviyesinde kötü koşullara sahip bölgelerin sürdürülebilir şekilde desteklenmesi,
- Gelir dağılımı adaletinin sağlanmasında fırsat eşitliğinin gözetilmesi,
- Dezavantajlı ve kırılgan grupların istihdama katılımının sağlanması,
- Genel reçeteler yerine ülkelerin/bölgelerin gerçekliklerine uygun çözümlerin üretilmesi ve desteklenmesi

şeklinde sıralanmaktadır.

Kaynakça

- Akalın, G. (1986). Kamu Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Yayınları, <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/12463/Kamu%20Ekonomisi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 20.05.2023.
- Akdağ, H. (2020). Gelir Dağılımı Teorileri Çerçevesinde Gelir Eşitsizliği Analizi, Ankara, İksad Yayınevi.
- Akın, C. S. & Aytun, C. (2018). Gelir Dağılımının Makroekonomik Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (42), 0-0. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/39990/345984>
- Akın, F. (2015). Gelir Dağılımı ve Gelir Dağılımı Müdahale Gereği. *İş ve Hayat*, 1 (1), 9-24. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/isvehayat/issue/29030/310432>
- Aktan, C. (2002). “Türkiye’de Bölgelerarası Dengesizlik Sorunu ve Çözüm Önerileri”, (Editör: Can Aktan: Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 669-673.
- Bellù, L. G. (2005). Charting Income Inequality The Lorenz Curve, EASY-Pol On-line Resource Materials for Policy Making, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), <https://www.fao.org/3/a-am391e.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2023.
- Biol, Ö. ve Gencer, A. (2014). Neo-Klasik İktisat ve Neo-Klasik Sentez. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 259-280. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trakyasobed/issue/30214/326159>
- Bocutoğlu, E. (2012). İktisadi Düşünceler Tarihi, Murathan Yayınevi, Trabzon.
- Boratav K. (1991) 1980’li Yıllarda Türkiye’de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Bosmans, K., & Schokkaert, E. (2004). Social Welfare, The Veil Of Ignorance And Purely Individual Risk: An Empirical Examination. F. Cowell içinde, *Inequality, Welfare and Income Distribution: Experimental Approaches* (s. 85-114). Amsterdam: Elsevier.
- Çiftçi, H. (2018). Gelir Dağılımında Genel Teorik Tartışmalar. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 10 (1), 18-33. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/35990/403766>
- Destek, M.A. (2018). Neoliberal Politikalar Işığında Gelir Dağılımı Adaleti ve Finansal Krizler: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Bir İnceleme, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Eğilmez, M. (2019). Türkiye’de Gelir Dağılımı, Gini Katsayısı ve Yoksulluk Oranları, <https://www.mahfiegilmez.com/2019/09/turkiyede-gelir-daglim-gini-katsays-ve.html>, Erişim Tarihi: 10.05.2023

- Güder, F. (2019). Factors Affecting Income Distribution in High-Income Countries. *Fiscaeconomia*, 3 (2), 198-216. DOI: 10.25295/fsecon.2019.02.008
- Hasell, J. (2023). Measuring inequality: What is the Gini coefficient?, <https://ourworldindata.org/what-is-the-gini-coefficient>, Erişim Tarihi: 18.05.2023
- Healey, K. (2019). Explaining income and earnings: important questions answered, <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/methodologies/explainingincomeearningsandthegenderpaygap>, Erişim Tarihi: 11.05.2023
- Hewett, W. W. (1925). The Definition of Income. *The American Economic Review*, 15(2), 239–246. <http://www.jstor.org/stable/1807115>
- Karataş, M. (2019). Gelir Dağılımının Teorik Yapısı. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 8 (21) , 52-79 . DOI: 10.31199/hakisderg.546147
- Kazgan, G. (2006). İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, İzmir: Remzi Kitabevi.
- Keynes, J.M. (1935). The General Theory of Employment, Interest, and Money, https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_keynestheoryofemployment.pdf, Erişim Tarihi: 17.05.2023.
- Keynes, J.M. (1936). İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi, İstanbul: Kalke-don Yayınları.
- Kubar, Y. (2011). Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994–2007) Analizi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1 (2), 227-246. Retrieved from <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/pub/issue/10263/125881>
- Kurt, O.E. (2018). Personal And Functional Distributions Of Income in Turkey, Department of Economics, Notes on Economy, No:2018-03
- Kuştepli, Y. & Halaç, U. (2004). “Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi, 6(4), 143-160.
- Levy, F. (t.y.). Distribution of Income, <https://www.econlib.org/library/Enc/DistributionofIncome.html>, Erişim Tarihi: 13.05.2023.
- Milanovic, B. (2015). The Level And Distribution Of Income In Mid-Eighteenth-Century France, According To François Quesnay. *Journal of the History of Economic Thought*, 37(1), 17-37. doi:10.1017/S1053837214000728
- Özdemir, M. Ç. (2017) “Gelir Eşitsizliği Ölçüm Yöntemleri. E. İslamoğlu ve M. Ç. Özdemir içinde, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk”: Sf. 78-110, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Pen, J. (1971). Income Distribution, Facts, Theories, Policies. Wesport: Praeger Publishers.

- Rakıcı, C. & Aktuğ, M. (2020). Gelir Kavramına Yönelik Farklı Görüşler ve Türk Vergi Sisteminin Gelire Yaklaşımı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (4), 879-904. DOI: 10.11616/basbed.v20i58861.838905
- Ricardo D. (1997). *Ekonomi Politığın ve Vergilendirmenin İlkeleri*, Çeviren: Tayfun Ertan, Belge Yayınları, İstanbul.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2001). *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Gelir-Dagiliminin-Iyilestirilmesi-ve-Yoksullukla-Mucadele-OIK-Raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 17.05.2023.
- Ulutürk, S. & Ersezer, D. (2005). Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 0 (47), 87-105. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuamamk/issue/745/8040>
- Uysal, Y. (2007). Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye’de Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 248-292.